

SMERNICE RAZVOJA LOKALNE OSKRBE Z ZELIŠČI ZA OBDOBJE 2016 – 2021

Alenka Marjetič Žnider
Idrija, 5. 6. 2018

Pridelava zelišč

- **Pomembna kmetijska panoga** na globalnem trgu:
 - živilska industrija:** aromatične rastline
 - farmacevtska industrija:** zdravilne rastline
 - ostala neživilska industrija:** rastline za posebne surovine
- V 2014 se je v EU uvozilo **533 tisoč ton** zelišč v vrednosti **1 900 mio EUR** (obdobje 2010 – 2014: količinsko 3,9 % letna rast, vrednostno 10 % letna rast).
- Pridelava zelišč v EU v 2013: **137 tisoč ton** (obdobje 2010 – 2013: 0,3 % letna stopnja rasti).

Pridelava zelišč

- Le pridelava omogoča **predvidljivo količino** in **kakovost surovine** ter **sledljivost surovine**, od semena do pridelka.
- **Ohranjanje naravnih rastišč** in **biološke raznovrstnosti** (samonikla zelišča iz naravnih rastišč lahko izvorni material za raziskave in žlahtnjenje za razvoj sort primernih za pridelavo).

Pridelava zelišč v RS

- Nabiranje samoniklih zelišč v naravi in pridelava zelišč imata v RS **dolgo tradicijo**.
 - Pred osamosvojitvijo na območju RS razvito **nabiranje zelišč, sušenje le-teh in zbiranje posušenih zelišč** v okviru **odkupnih centrov** za potrebe živilske industrije (aromatične rastline) in farmacevtske industrije (zdravilne rastline).
 - Za namene **organiziranega odkupa** se je razvijala tudi **pridelava zelišč**
 - rženi rožički okoli 3 000 ha*
 - meta, melisa in kamilica okoli 50 ha*
 - baldrijan in ameriški slamnik okoli 20 ha*
- S spremembami tehnologije pridobivanja učinkovin rastlinskega izvora in zaradi **globalizacije trgovine**, organiziran odkup v naravi nabranih zelišč in večina organizirane pridelave zelišč v času samostojne države usahneta (20 ha v 1994).
- Po 2011 se v RS **ponovno povečujejo površine** z zelišči (98 ha v 2016).

Pridelava zelišč

Struktura slovenskih kmetij (povprečna velikost v letu 2016 je bila **6,9 ha kmetijskih zemljišč v uporabi**, pri čemer je bila **povprečna velikost kmetij z njivami in vrtovi 2,6 ha**) daje prednost pridelkom in aktivnostim, ki na manjših površinah dajo večji zaslužek od običajnih kultur ali reje. Ena od teh lahko postane tudi pridelava zelišč.

Strategija za izvajanje Resolucije

(junij 2014)

- **Vrtnarstvo** (pridelava zelenjave, okrasnih rastlin, gob in **zelišč**)
- **Potencial pridelave (priprave, predelave) zelišč neizkoriščen**
- **Pomembnejši vzroki, ki zavirajo razvoj panoge:**
 - zakonodaja (razpršena, več vladnih resorjev)
 - (pre)majhen obseg pridelave in nepovezanost pridelovalcev
 - neurejenost odkupa, skladiščenja, sušenja, priprave, predelave, kontrole
 - v preteklosti ukinjena specialistična svetovalna služba za področje pridelave zelišč (izvajajo jo svetovalci specialisti za vrtnarstvo)

Strategija za izvajanje Resolucije

(junij 2014)

▪ Strateški in razvojni cilji

- povečanje obsega pridelave v **vrtnarstvu**
- povečanje konkurenčnosti pridelave v **vrtnarstvu** s poudarkom na povečanju produktivnosti ter učinkovitosti ter trajnostni rabi virov
- povečanje tržnega deleža slovenskih **vrtnarskih** proizvodov

Smernice razvoja lokalne oskrbe z zelišči 2016 – 2021

- Na pobudo nevladnih organizacij

- Namen

- podrobnejši pregled stanja na področju pridelave in trženja zelišč v svetu, EU in RS
- podrobnejša analiza prednosti in slabosti ter priložnosti in nevarnosti (SWOT analiza) slovenskega trga z zelišči
- podrobnejša opredelitev strateških in razvojnih ciljev, ukrepov za doseg teh ciljev ter nosilcev za pripravo oz. izvedbo ukrepa

Smernice razvoja lokalne oskrbe z zelišči 2016 – 2021

- **Sprejete** s sklepom ministra št. 330-132/2015/9 dne **18.8.2016** in objavljene na spletnih straneh MKGP
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Kmetijstvo/Kmetijski_trgi/Smernice_razvoja_zelisca_2016_2021_koncna_verzija.pdf
- **Pravno nezavezujoč dokument, strokovna podlaga** za odločitve pri pripravi ukrepov kmetijske in drugih politik na področju zelišč, **v pomoč odločitvam deležnikov v verigi oskrbe z zelišči** za doseganje strateških in razvojnih ciljev iz Strategije.

Opredelitev pridelave in nabiranja zelišč

Pridelava in nabiranje zelišč v naravi

A KMETIJSTVO IN LOV, GOZDARSTVO, RIBIŠTVO

Pridelava zelišč z osnovno pripravo pridelka za primarni trg

01 Kmetijska proizvodnja in lov ter z njima povezane storitve

SKD 01.270 Gojenje rastlin za izdelavo napitkov

SKD 01.280 Gojenje začimbnih, aromatskih in zdravilnih rastlin

- vzgoja semena in vzgoja sadik
- pridelava
- pobiranje pridelka
- osnovna priprava pridelka za primarni trg (dodelava zelišč, ki vključuje čiščenje, luščenje, sortiranje, smukanje, rezanje, sejanje, drobljenje, mletje, mešanje, zamrzovanje in sušenje)
- prodaja lastnega pridelka,

če to opravlja isti poslovni subjekt ali enota*.

Nabiranje zelišč
02 Gozdarstvo

SKD 02.300 nabiranje gozdnih dobrin, razen lesa

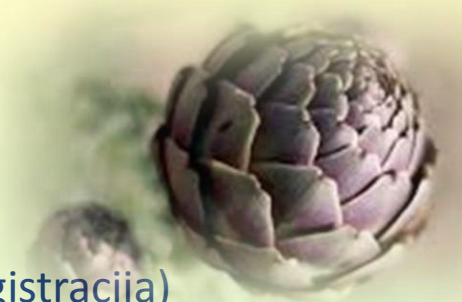
Opredelitev pridelave in nabiranja zelišč

- * **Kdaj katera od aktivnosti NI kmetijska dejavnost?**
- Če poslovni subjekt oz. enota goji sadike zelišč storitveno (t.j. za prodajo): **SKD 01.300 Razmnoževanje rastlin**
- Poslovni subjekt oz. enota dodeluje pridelke storitveno (t.j. dodelava ne lastnih pridelkov): **SKD 01.630 Priprava pridelkov oz. 01.640 Obdelava semen**
- Če poslovni subjekt oz. enota pridelek odkupuje, ga pakira in nato prodaja: **G TRGOVINA, VZDRŽEVANJE IN POPRAVILA MOTORNIH VOZIL**

Osebno dopolnilno delo “Nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v njihovi osnovni obliki” (1.327 posameznikov)

Izdelki iz zelišč in zakonodajne zahteve

(Tradicionalna) zdravila rastlinskega izvora:

- zakon, ki ureja zdravila
- pred začetkom trženja potrebno pridobiti **dovoljenje za promet** (registracija)
- pridelave, nabiranje in primarna obdelava zdravilnih rastlin mora biti v skladu z **GACP po smernicah EMA**
- izdelana v skladu z **GMP**
- proizvajalci zdravil morajo zagotoviti, da je pridelava, nabiranje in primarna obdelava zdravilnih rastlin v skladu z GACP po smernicah EMA, kar mora biti pri proizvodnji (tradicionalnih) zdravil rastlinskega izvora, ki mora biti v skladu z GMP, ustrezno dokumentirano
- pristojna **JAZMP**

Prodaja zdravilnih rastlin v farmacevtske namene (rastlinska droga):

- rastlinska droga v skladu s **splošno monografijo »Rastlinske droge«** in **specifično monografijo rastlinske droge v Evropski farmakopeji** ter zakonodajo, ki ureja zdravila in lekarniško dejavnost
- preverjanje farmakopejske kakovosti rastlinskih drog izvajajo **verificirani laboratoriji**

Kozmetični izdelki:

- Uredba (ES) št. 1223/2009 Evropskega parlamenta in Sveta o kozmetičnih izdelkih
- proizvodnja v skladu z **GMP**
- priglasitev dejavnosti pri **Urdu RS za kemikalije**, ki pristojen za kozmetične izdelke

Izdelki iz zelišč in zakonodajne zahteve

Živila:

- Uredba (ES) št. 178/2002 Evropskega parlamenta in Sveta o določitvi splošnih načel in zahtevah živilske zakonodaje...

Živila, brez prehranskih dopolnil:

- pristojna **UVHVVR**
- obvezna **registracija živilskega obrata** pri UVHVVR (izjema majhne količine živil)

Prehranska dopolnila:

- pristojno **MZ**
- obvezna **registracija živilskega obrata** pri Zdravstvenem inšpektoratu RS

FFS, izdelana na podlagi rastlinskih izvlečkov, in osnovne snovi:

- pristojna **UVHVVR**
- uporaba se uvršča med metode varstva z nizkim tveganjem (ekološka kmetijska pridelava)

Biocidni proizvodi:

- pristojen **Urad RS za kemikalije**
- Uredba (EU) št. 528/2012 o dostopnosti na trgu in uporabi biocidnih proizvodov
- **registracija proizvodov** pri Uradu RS za kemikalije
- za aktivne snovi z nizkim tveganjem (tudi rastlinska olja, ki se uporabljajo v kozmetiki in hrani), poenostavljen postopek

Analiza stanja pridelave zelišč v RS

Število kmetijskih gospodarstev, ki so pridelovala zelišča in površina zasajena z zelišči, 2011 do 2015 (vir: AKTRP, Zbirna vloga)

	Število kmetijskih gospodarstev					Površina (ha)				
	2011	2015	2016	2017	Indeks 2015/2011 2017/2011	2011	2015	2016	2017	Indeks 2015/2011 2017/2011
Njivska zelišča v zavarovanem prostoru	7	8	n.p.	n.p.	1,1 n.p.	0,33	0,77	n.p.	n.p.	2,3 n.p.
Njivska zelišča na prostem	67	88	n.p.	n.p.	1,3 n.p.	24,46	46,99	n.p.	n.p.	1,9 n.p.
SKUPAJ	73*	96	192**	207**	1,3 2,84**	24,79	47,76	69,0	104,2	1,9 4,20

*En KMG ima zelišča v zavarovanem prostoru in na prostem.

**Ni analizirano koliko KMG se ponovi pri različnih šifrah kmetijske rastline.

- Trend pridelave njivskih zelišč 2011 – 2015 in **2011 - 2017** pozitiven, skupne površine nizke.
- V 2011 – 2015 povečanje št. KMG za 30%, v **2011 – 2017** za **284%**.
- V 2011 – 2015 povečanje površin za 90%, v **2011 – 2017** za **420 %**.
- Povprečna površina na KMG v 2011 0,34 ha, v 2015 **0,50 ha**.

Analiza stanja pridelave zelišč v RS

Podrobnejša analiza pridelave zelišč v 2016 in 2017

(vir: AKTRP, Zbirna vloga)

	2016		2017	
	Št. KMG	Površina (ha)	Št. KMG	Površina (ha)
Njivska zelišča	147	56,5	148	90,0
Sivka	36	10,8	52	12,7
Ameriški slamnik	9	1,8	7	1,5
Sladki komarček	8	0,4	7	0,3
Artičoka	14	2	13	1,2
Šipek	2	0,4	1	0,3
Bezeg	14	10,3	12	10,1
Dren	1	0,6	1	0,5

- Povprečna površina njivskih zelišč na KMG v 2017 0,61 ha.

Analiza stanja pridelave zelišč v RS

Število kmetijskih gospodarstev, ki so pridelovala zelišča za prodajo in površina zasajena z zelišči za prodajo, 2010 - 2016 (vir: SURS, Popis tržnega vrtnarstva 2010, 2013 in 2016)

	2010	2013	2016	Indeks 2016/2010
Pridelovalna površina (ha)	44,0	56,6	98,3	2,23
Število KMG	142	253	262	1,84
Pridelovalna površina / KMG	0,31	0,22	0,38	1,23

- **Razlika** v površini in številu med popisom tržnega gospodarstva in podatki iz zbirnih vlog verjetno **posledica zajema** tudi pridelovalcev z zelo majhnimi površinami v primeru popisa tržnega gospodarstva, ki zaradi neizpolnjevanja pogojev glede minimalne površine ne uveljavljajo ukrepov kmetijske politike.

Analiza stanja pridelave zelišč v RS

Struktura pridelave zelišč po statističnih regijah, leto 2016 (vir: SURS)

Površina na KMG (ha)	Pridelovalna površina (ha)	Število KMG
SLOVENIJA	98,3	262
Pomurska	45,7 (46% vseh površin)	29 (11% vseh KMG)
Podravska	6,1	38
Koroška	3,9	13
Savinjska	7,9	38
Zasavska	0,4	5
Posavska	7,6	13
Jugovzodna Slovenija	7,3	17
Osrednjeslovenska	7,6	47
Gorenjska	6,0	19
Primorsko - notranjska	0,8	7
Goriška	1,9	20
Obalno-kraška	3,2	16

Analiza stanja pridelave zelišč v RS

Pridelava začimb, dišavnic in zdravilnih rastlin na njivah, 2011 - 2016 (vir: SURS)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Indeks 2016/2011
Površina (ha)	27	50	73	45	75	90	3,3
Pridelek (t)	51	133	148	94	106	62	1,2
Pridelek na ha (t/ha)	1,8	2,7	2,0	2,1	1,4	0,7	0,4

Analiza stanja pridelave zelišč v RS

Površina zelišč vključena v ekološko pridelavo / nabiranje naravi in v preusmeritev v ekološko pridelavo ter pridelek ekoloških zelišč, 2011 - 2015 (vir: MKGP)

LETO	POVRŠINA (ha)			PRIDELEK (t)
	V preusmeritvi	Ekološka pridelava / nabiranje	Skupaj	Ekološka pridelava (t)
2011	2,98	7,65	10,63	1,96
2012	4,98	8,22	13,20	10,34
2013	15,73	11,83	27,56	13,42
2014	25,88	25,17	51,05	25,44
2015	19,15	41,36	60,51	34,43

- **Naraščujoč trend** površin in pridelka iz ekološke pridelave oziroma preusmeritve v ekološko pridelavo.
- Kolikšen del površin in pridelka prihaja iz pridelave in kolikšen iz nabiranja v naravi na podlagi dostopnih podatkov ni mogoče opredeliti.

Zunanja trgovina z zelišči v RS

Uvoz in izvoz v RS (tretje države in DČ), številka kombinirane nomenklature KN 1211 90 86*, tone, mio EUR, 2012 do 2016 (vir: SURS)

	KOLIČINA						VREDNOST					
	2012	2013	2014	2015	2016	Indeks 2016/2012	2012	2013	2014	2015	2016	Indeks 2016/2012
UVOZ	1.088	1.115	1.549	2.246	1.899	1,75	3,5	4,6	3,8	4,9	4,4	1,26
IZVOZ	26	116	113	62	63	2,17	0,4	1,1	1,5	1,2	0,9	2,25

*rastline ali deli rastlin (vključno semena in plodovi) vrst, ki se uporabljajo predvsem v parfumeriji, farmaciji, ali za insekticidne, fungicidne in podobne namene (sveži ali sušeni, rezani ali celi, zdrobljeni ali v prahu)

- **Uvoz začimb**, ki se jih lahko prideluje tudi v RS, vključno s sladko papriko, je znašal v obdobju od 2011 do 2015 med **800 in 1.087 ton letno**, z vrednostjo med **2,2 in 2,7 mio EUR**.
- Sladka paprika je v 2015 predstavljala količinsko 23 % in vrednostno 31 % uvoza začimb. Ostale začimbe: seme koriandra, seme orientalske kumine, seme janeža in zvezdastega janeža, seme navadne kumine, brinove jagode, materina dušica, timijan, lovorjev list, druge začimbe.

Zunanja trgovina z zelišči v RS

Z analizo uvozno / izvoznih podatkov SURS **ni mogoče sklepati o uvozu standardiziranih polproizvodov** (npr. eterična olja, ekstrakti) za uporabo v farmacevtski in kozmetični industriji oziroma galenskih laboratorijih. Prav tako ni mogoče sklepati o uvozu surovine za namene prehranske industrije, razen začimb.

SWOT ANALIZA

PREDNOSTI

- klimatski, hidrološki in pedološki potencial
- raznolikost klimatskih območij omogoča pridelovanje visokogorskih, nižinskih, močvirskih in sumediterskih rastlin
- razmeroma dobro ohranjeno okolje in vodni viri
- zaščitena območja (Natura 2000, VVO, hribovska območja)
- neobdelana zemljišča na zaščitelih območjih, ki so oddaljena od potencialnih onesnaževalcev in intenzivnega, konvencionalnega kmetijstva
- pestra biotska raznovrstnost naravnih rastišč, ki pomembna s stališča kontroliranega nabiranja zelišč v naravi in za morebitno žlahtnjenje novih sort zelišč
- struktura slovenskih kmetij naklonjena pridelavi zelišč
- IHPS in BF kot osrednji inštituciji, ki združujeta raziskovalno, strokovno in izobraževalno delo na področju zelišč
- genska banka zdravilnih in aromatičnih rastlin pri IHPS in UL BF
- vzpostavljena strokovna naloga Ekološka rajonizacija zdravilnih zelišč pri IHPS
- Vrt zdravilnih in aromatičnih rastlin pri IHPS s 40 letno tradicijo, okoli 250 vrst zelišč
- razvita tradicija nabiranja zelišč v naravi in vzpostavljen upravni sistem osebnega dopolnilnega dela v povezavi z nabiranjem zelišč v naravi

SWOT ANALIZA

PREDNOSTI

- ŽPI, farmacevtska industrija in galenski laboratoriji na območju RS kot potencialni partnerji pri naročeni pridelavi zelišč
- vzpostavljena naročena pridelava škrlatnega ameriškega slamnika
- Pri IHPS validirane analitske metode za analize rastlinskih drog po Evropski farmakopeji (verificiran analitski laboratorij)
- sušilnice, pakirnice in skladišča za hmelj se lahko uporabijo kot sušilnice, pakirnice in skladišča za določena zelišča
- v omejenem obsegu vzpostavljena pridelava ekološkega semena in sadik pri IHPS z nasveti glede agrotehnike in sušenja
- vedno večje povpraševanje po ekoloških in naravnih proizvodih iz zelišč ter zdravilih rastlinskega izvora
- zvestoba slovenskih potrošnikov slovenskim blagovnim znamkam in slovenskim proizvodom
- med mladimi veliko zanimanje za pridelavo zelišč
- vključenost pridelovalcev v ekološko pridelavo
- dopolnilne dejavnosti na kmetiji v povezavi s predelavo zelišč in prodajo proizvodov iz zelišč
- izobraževanje za NPK zeliščar / zeliščarka

SWOT ANALIZA

SLABOSTI

- ni analize trga v smislu naročene pridelave za namene prehranske, farmacevtske in kozmetične industrije ter galenskih laboratorijev
- slabo poznavanje priložnosti, ki jih nosilec dejavnosti pridelava, nabiranje, predelava in trženje zelišč nudi PRP 2014-2020 oz. ukrepi I. stebra SKP
- pridelava zelišč se za namene obdavčitve v določenih primerih ne upošteva kot osnovna kmetijska dejavnost, kar v sistem obdavčitve vnaša nepotrebne administrativne ovire in draži pridelavo
- razvoj naročene pridelave v RS po osamosvojitvi prekinjen zaradi globalizacije trgovine in spremenjenih tehnologij pridobivanja določenih učinkovin
- tehnološka navodila za pridelavo zelišč ter priporočila za obvladovanje bolezni in škodljivcev niso pripravljena in širokodostopna, ni popisa najpogostejših bolezni in škodljivcev pri pridelavi zelišč, ni vzpostavljena prognoza bolezni in škodljivcev pri pridelavi zelišč
- v RS ni registriranih FFS oz. biotičnih sredstev za zelišča
- (pre)majhen obseg pridelave, tako po številu pridelovalcev kot površini pridelave
- nepovezanost in neorganiziranost pridelovalcev zelišč za namene organizirane pridelave in skupnega trženja
- neorganiziran odkup zelišč (pridelanih in nabranih v naravi)
- pomanjkanje in neustrezna tehnološka oprema: specialni stroji za pridelavo in spravilo pridelka, sušenje in predelavo, hladilnice in skladišča

SWOT ANALIZA

SLABOSTI

- za področje pridelave zelišč ni vzpostavljena specialistična svetovalna služba
- rezultati strokovne naloge niso analizirani in dostopni uporabnikom
- ni sistematične identifikacije in vrednotenja aktualnih vrst in rastišč zdravilnih in aromatičnih rastlin
- ni programov selekcije in domestifikacije samoniklo rastočih zdravilnih in aromatičnih populacij, oz. domačih sort, kot je to praksa v drugih državah
- osebno dopolnilno delo nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v osnovni obliki lahko predstavlja nelegalno konkurenco pridelavi, nabiranju za namene ekološke pridelave in predelave, dopolnilnim dejavnostim na kmetiji, nevarnost za gensko erozijo in (zdravstveno) tveganje za končnega uporabnika
- cenovno nekonkurenčna domača pridelava, ki ne more konkurirati ceni rastlinskih drog iz EU in tretjih držav (nizki stroški dela in velik obseg pridelave)
- ni verificiranega laboratorija za analize rastlinske droge po Evropski farmakopeji
- v RS ni organizirana krovna organizacija pridelovalcev zelišč, ki bi se vključevala tudi v mednarodne inštitucije s področja zelišč in sledila svetovnim priporočilom v povezavi s pridelavo, predelavo in trženjem zelišč (npr. EUROPAM)

SWOT ANALIZA

PRILOŽNOSTI

- struktura slovenskih kmetij, ki daje prednost pridelkom in aktivnostim, ki na manjših površinah omogočajo večji zaslužek od običajnih kultur in reje
- vedno večje povpraševanje po ekoloških in naravnih proizvodih iz zelišč ter zdravilih rastlinskega izvora
- ekološka pridelava in diferencirana ponudba v smislu shem kakovosti
- blagovna znamka za surovino, temelječa na ekološki pridelavi, kakovostno visoko diferencirani ponudbi ter GACP po smernicah EMA
- partnerska, naročena pridelava zelišč za potrebe ŽPI, farmacevtske industrije in galenskih laboratorijev
- okrepitev strokovnega nadzora nad izvajanjem strokovne naloge in genske banke
- proučitev sistema enostavnega certificiranja pošiljk zelišč, ki bo za potrebe uporabniške industrije in galenskih laboratorijev omogočal surovino nadzorovane in izenačene kakovosti, pridelano v skladu z GACP po smernicah EMA
- vzpostavitev verificiranega laboratorija za preverjanje kakovosti rastlinske droge v skladu z Evropsko farmakopejo
- priprava tehnoloških navodil za pridelavo posameznih zelišč, ki bodo upoštevala GACP po smernicah EMA
- priprava priporočil za obvladovanje bolezni in škodljivcev in v ta namen opredelitev prognostika za zelišča v okviru javne službe zdravstvenega varstva rastlin
- povezovanje pridelovalcev v skupine proizvajalcev (in organizacije proizvajalcev) za namene organizirane pridelave in skupnega trženja zelišč ter organiziranega odkupa in prodaje zelišč

SWOT ANALIZA

PRILOŽNOSTI

- dodaten zaslužek za (ekološke) kmetije v dopolnilnih dejavnostih na kmetiji v povezavi z zelišči, turizmom, socialnim varstvom, prodajo
- velik potencial večnamenske vloge kmetijstva ravno v pridelavi, nabiranju, predelavi in trženju zelišč (npr. zeleni programi socialnega varstva oseb s posebnimi potrebami)
- socialno podjetništvo in zaposlovanje ranljivih skupin prebivalstva
- kratke verige dobave; zdravila rastlinskega izvora, ki temeljijo na zdravih rastlinah slovenskega porekla
- ponovno organiziranje specialistične svetovalne službe za zelišča na področju pridelave in predelave zelišč (vsaj eno polno delovno mesto)
- pridelovanje semena in sadik ter razvoj semenarstva pri zeliščih
- organiziranje krovne organizacije za zelišča (npr. zveza društev) v RS in vzpostavitev sodelovanja z mednarodnimi inštitucijami na področju pridelave in predelave zelišč (npr. EUROPAM)
- vzpostavitev tesnega sodelovanja med pristojnimi ministrstvi in deležniki v verigi oskrbe z zelišči z namenom oblikovanja ustreznih stališč za vplivanje na evropski pravni red
- Slovenija postane center znanja na področju pridelave zelišč

SWOT ANALIZA

NEVARNOSTI

- premajhen obseg pridelave za velika naročila
- močna tehnološka zaostalost panoge
- močna strokovna zaostalost panoge, zlasti na področju selekcije domačih sort
- cenovna nekonkurenčnost pridelave zelišč standardiziranim (pol)proizvodom iz uvoza
- nepripravljenost in neangažiranost pridelovalcev zelišč za povezovanje v skupine (in organizacije) proizvajalcev
- ŽPI, farmacevtska industrija in galenski laboratoriji kot potencialni partnerji v naročeni pridelavi zelišč so se v preteklosti preusmerili v uvoz standardiziranih polproizvodov in vzpostavili utečene prodajne poti
- morebiten (ekonomski) neinteres potencialnih naročnikov za naročeno pridelavo
- ogroženost naravnih biotopov zelišč in genska erozija (onesnaževanje, gradnja infrastrukture, intenzivno kmetovanje, nestrokovno in nekontrolirano nabiranje tudi v okviru osebnega dopolnilnega dela)
- velik vpliv vremena na izkoristek
- pojav novih bolezni in škodljivcev
- neustrezna kakovost zelišč zaradi zanašanja FFS iz sosednjih površin

SWOT ANALIZA

NEVARNOSTI

- ozka grla pri prenosu znanja do pridelovalcev (nepovezanost raziskovalnega, strokovnega in svetovalnega dela)
- ogroženost naravnih biotopov zelišč in genska erozija (onesnaževanje, gradnja infrastrukture, intenzivno kmetovanje, nestrokovno in nekontrolirano nabiranje tudi v okviru osebnega dopolnilnega dela)
- prekinitve raziskovalnega, strokovnega in izobraževalnega dela na IHPS zaradi finančne in kadrovske podhranjenosti področja dela
- dodatne birokratske ovire za pridelavo in primarno obdelavo zelišč, ki bi dodatno poslabšale konkurenčnost slovenske pridelave zelišč

STRATEŠKI IN RAZVOJNI CILJI PRIDELAVE ZELIŠČ DO 2021

- V RS se pridelava zelišč sicer povečuje, vendar ostaja površina po podatkih iz zbirnih vlog (48 ha v 2015) oziroma po podatkih SURS zelo nizka (75 ha v 2015) in zelo razdrobljena (0,50 ha na KMG po podatkih iz zbirnih vlog). Razvita je večinoma v povezavi z dopolnilno dejavnostjo na kmetijah (predelava, prodaja) in v povezavi s turizmom.
- V prihodnje pričakovan dvosmeren razvoj:
 - **Nadaljnji razvoj ekološke pridelave zelišč na manjših površinah**, predvsem v povezavi z dopolnilnimi dejavnostmi na kmetijah, turizmom in socialnim podjetništvom:
 - proizvodi nišni, trg izrazito lokalni, potrošniki zahtevnejši, cena praviloma ni merilo izbire
 - **prispeva k zasledovanju trajnostne rabe proizvodnih potencialov in zagotavljanju s kmetijstvom povezanih javnih dobrin ter zagotavljanju skladnega in socialno vzdržnega podeželja**
 - **Pridelovanje zelišč za potrebe ŽPI, neživilske industrije in galenskih laboratorijev**, ki se po osamosvojitvi ni razvijalo (globalizacija trgovine, spremenjene tehnologije, utečene nabavne poti in cenovna nekonkurenčnost pridelave – cena delovne sile, razdrobljena struktura pridelave)
 - predpogoj izkazan interes s strani povpraševanja in partnersko sodelovanje vseh deležnikov v verigi oskrbe
 - razdrobljena struktura pridelave ob predpostavki združevanja pridelovalcev za namene organizirane pridelave in skupnega trženja ni ovira za nadaljnji razvoj
 - **dolgoročno prispeva k vsem štirim strateškim ciljem razvoja slovenskega kmetijstva ter proizvodnje hrane in industrijskih rastlin**

STRATEŠKI IN RAZVOJNI CILJI PRIDELAVE ZELIŠČ DO 2021

- povečanje obsega tržne pridelave zelišč (vsaj 100 ha)
- povečanje konkurenčnosti pridelave zelišč s poudarkom na:
 - izboljšanju strukture pridelave (povečanje povprečnih površina na KMG)
 - združevanju pridelovalcev za namene organizirane pridelave, priprave in predelave ter trženja (vsaj 1 priznana skupina proizvajalcev)
 - vzpostavitvi naročene pridelave (vsaj 1 vertikalna partnerska veriga, poleg obstoječe za pridelavo **ameriškega slamnika**)
 - trajnostni rabi virov (delež površin vključenih v ekološko pridelavo vsaj 70%)
- povečanje tržnega deleža v RS pridelanih zelišč, kar se predpostavlja ob doseganju prvega cilja in vsaj enega od kazalnikov drugega cilja

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Zakonodajna ureditev področja pridelave, predelave in trženja zelišč

UKREP 1: Poenostavitev obdavčitve pridelave zelišč

⇒ Priprava strokovnih podlag za ugotavljanje KD za zelišča

Nosilec: KGZS, MKGP

Rok: XII 2016

⇒ Sprememba zakona, ki ureja ugotavljanje katastrskega dohodka

⇒ Sprememba zakona, ki ureja dohodnino

Zakon o ugotavljanju katastrskega dohodka (Uradni list RS, št. 63/16)

Posebne kulture so zelenjadnice in zelišča v intenzivni pridelavi, za katero se šteje pridelava ene ali več zelenjadnic oziroma zelišč na isti površini v celotni rastni sezoni posameznega koledarskega leta, jagode na njivah, semena in sadike poljščin, zelenjadnic in zelišč, ki se pridelujejo v tleh na prostem ali v tunelih, in reja polžev.

Katastrski dohodek posebnih kultur se določi kot dodatni KD v višini 1,3 KD intenzivnega sadovnjaka in ostalih trajnih nasadov z boniteto med 51 in 60.

Dohodek od pridelave se ugotavlja pavšalno, na podlagi KD, pridelovalci razbremenjeni obveznosti izdajanja računov z davčnim potrjevanje, če niso zavezanci za DDV

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

UKREP 2: Regulacija osebnega dopolnilnega dela »Nabiranje in prodaja gozdnih sadežev in zelišč v osnovni obliki«

- ⇒ S pristojnim organom (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti) se prouči nedvoumna opredelitev termina »zelišča v osnovni obliki«, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela
- ⇒ Navodila za upravne enote o izvajanju zakonodaje, ki ureja gozdove, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela
- ⇒ Navodila za upravne enote o izvajanju zakonodaje, ki ureja kmetijska zemljišča, za namene izvajanja osebnega dopolnilnega dela
- ⇒ S pristojnim organom (Agencija RS za okolje) se prouči priprava ustreznih navodil za izvajalce osebnega dopolnilnega dela o izvajanju uredbe, ki ureja zavarovane prosto živeče rastlinske vrste

Nosilec: MKGP

Rok: XII 2016

Pogoji za opravljanje osebnega dopolnilnega dela ne vključujejo zahtev, ki jih morajo izpolnjevati nabiralci prosto rastočih rastlin in njihovih delov za namene ekološke pridelave in predelave, prav tako ne osnov poznavanja dobre nabiralne prakse in samih zelišč:

- tveganje za degradacijo naravnih rastišč in izgubo izvornega materiala za raziskave in morebitno žlahtnjenje
- nelojalna konkurenca nabiranju za potrebe ekološke pridelave in predelave, ki je regulirano in nadzorovano
- (zdravstveno) tveganje za potrošnika

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Organiziranje pridelovalcev za namene načrtovane pridelave, priprave in predelave ter skupnega trženja zelišč

UKREP 3: Skupine proizvajalcev

- ⇒ Pravilnik o priznavanju skupin proizvajalcev
 - ⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M9 Ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev
- Nosilec: MKGP (zakonodaja), nosilci KMG (organiziranje)
- Rok: 2016 (zakonodaja), 2020 (organizirana vsaj 1 SP)

Namen ukrepa je združevanje proizvajalcev in skupno trženje proizvodov, vključno z dajanjem proizvodov na trg, s poudarkom na prilagajanju proizvodnje zahtevam trga, koncentraciji ponudbe ter povečanju konkurenčnosti.

Nepovratna finančna pomoč se dodeli skupinam ali organizacijam proizvajalcev v obliki pavšalnega zneska, ki se izplača v letnih obrokih za prvih pet let po priznanju skupine proizvajalcev ali organizacije proizvajalcev na podlagi poslovnega načrta.

Najvišja stopnja pomoči znaša 10% in se postopno znižuje, pri čemer je najvišji letni znesek podpore v skladu z EU zakonodajo navzgor omejen (50.000 EUR za OP in 25.000 EUR za SP),

- 10 % letne tržne proizvodnje za prvo leto podpore;
- 9 % letne tržne proizvodnje za drugo leto podpore;
- 8 % letne tržne proizvodnje za tretje leto podpore;
- 7 % letne tržne proizvodnje za četrto leto podpore;
- 6 % tržne proizvodnje za peto leto podpore.

- **Pravilnik o priznanju skupine proizvajalcev za skupno trženje** (Uradni list RS, 23/2018)
- **Uredba o izvajanju podukrepa ustanavljanje skupin in organizacij proizvajalcev v kmetijskem in gozdarskem sektorju iz PRP RS za obdobje 2014 - 2020...**(Uradni list RS, št. 28/18)
- **Javni razpis za izvajanje podukrepa ustanavljanje skupin in organizacij proizvajalcev** (objava druga polovica 2018)

Pogoj za priznanje SP za zelišča	Pogoji za pridobitev sredstev	Merila za izbor vlog (max. št. točk)
5 članov in 5 ha PKP	5 članov in 5 ha PKP	20 članov in 25 ha PKP

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Javna skužba za področje pridelave zelišč

UKREP 4: Svetovalec specialist za zelišča v okviru Javne službe kmetijskega svetovanja

⇒ Opredelitev svetovalca specialist za zelišča v okviru javne službe kmetijskega svetovanja

Nosilec: Izbira izvajalca na podlagi javnega razpisa MKGP

Rok: 2018

UKREP 5: Strokovna naloga »Selekcija slovenskih populacij ter introdukcija tujih sort in ekološka rajonizacija zdravilnih in aromatičnih rastlin za pridelovalna območja RS«

Nosilec: Izbira izvajalca na podlagi javnega razpisa MKGP

Rok: 2018

Do 2016: podizvajalec naloge IHPS, v manjšem obsegu (6.120 EUR letno). Predvideva se razširitev naloge tudi na selekcijo slovenskih populacij in introdukcijo tujih sort.

Cilj naloge naj bo ponuditi slovenskim pridelovalcem **vrste zelišč, sorte ali populacije ter ustrezne tehnologije za pridelavo**, ki bodo v slovenskih ekoloških razmerah zagotavljale **ekonomično pridelavo**. Predvsem naj se preučuje možnosti pridelave na zaščitelih območjih, kot so Natura 2000, vodovarstvena območja in hribovska območja, ki so manj primerna za pridelovanje poljščin, pa tudi možnosti za pridelavo na večjih poljedelskih površinah in možnosti razširitve poljedelskega in vrtnarskega kolobarja. V okviru ekološke rajonizacije bi bilo potrebno kreirati ustrezen **model selekcije in preizkušanje uporabne vrednosti v različnih pridelovalnih razmerah, pri različnih tehnologijah**.

- **2017:** Razširitev naloge na introdukcijo zelišč in povečanje sredstev na 16.120 EUR

- **Uredba o javnih službah strokovnih nalog v proizvodnji kmetijskih rastlin (UL RS, 60/17)**
 - Program javne službe v vrtnarstvu, del katere so strokovne naloge v pridelavi zelišč:
 - **Selekcija zelišč** (vzpostavitev sistema selekcije izbranih zelišč oziroma vzgoje slovenskih sort zelišč iz samoniklih rastlinskih vrst in tistih, ki jih hranijo v rastlinski genski banki)
 - **Introdukcija in ekološka rajonizacija zelišč ter preizkušanje njihove vrednosti za predelavo** (opredelitev in opis vrednosti za pridelavo in uporabo oziroma predelavo tržno zanimivih zelišč s ciljem pridelati stabilen in kakovosten pridelek glede na agroekološke razmere na različnih območjih Slovenije)
 - **Tehnologije pridelave zelišč** (optimiziranje tehnologije pridelave posameznih vrst zelišč na večji površini, vključno s strojno obdelavo in spraviom pridelka; vključevanje pridelave zelišč v poljedelski in vrtnarski kolobar)

- **Pravilnik o pogojih glede prostorov, opremljenosti in kadrov za opravljanje javne službe strokovnih nalog v proizvodnji kmetijskih rastlin (objava v UL DANES)**

- **2018 dalje:** povečanje sredstev na 26.005 EUR

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

UKREP 6: Genska banka zdravilnih in aromatičnih rastlin

⇒ Vzpostavitev strokovnega sodelovanja in prenosa znanja med upravljalcema zbirk ter izbira izvajalca na podlagi javnega razpisa MKGP

Nosilec: MKGP (izbira izvajalca na podlagi javnega razpisa)

Rok: 2018

Izvajalec UL BF (10.034 EUR) z IHPS (11.250 EUR letno).

Cilj naloge je prenos avtohtonih virov iz narave v ex situ razmere in njihovo vrednotenje po deskriptorjih, z namenom ohranjanja naravnih populacij zdravilnih in aromatičnih rastlin, njihovega morfološkega in kemotaksonomskega vrednotenja. Genski viri iz SRGB se lahko uporabljajo za raziskave, selekcijo in žlahtnjenje oziroma domestikacijo in tudi ohranjanje na kmetijah.

- **Uredba o javni službi nalog rastlinske genske banke** (objava v UL DANES)

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

UKREP 7: Varstvo pred boleznimi in škodljivci

⇒ Opredelitev prognostika za zelišča v okviru javne službe zdravstvenega varstva rastlin

Nosilec: MKGP, UVHVVR

Rok: 2020

Na področju pridelave zelišč v RS ni niti prognoze bolezni in škodljivcev, niti priporočil glede varstva pred škodljivimi organizmi. Ob uvajanju naročene pridelave zelišč je potrebno vzpostaviti tako **prognostično dejavnost** kot tudi **priporočila za varstvo zelišč**. V ta namen je potrebno pripraviti popis vrst zelišč, pripraviti seznam bolezni in škodljivcev, vzpostaviti sisteme spremljanja in razvoja škodljivih organizmov, opredeliti ustrezne ukrepe obvladovanja bolezni in škodljivcev, vključno s potrebami po FFS (tudi za ekološko pridelavo) ter druge potrebne aktivnosti za **vzpostavitev celovitega zdravstvenega varstva zelišč**.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

Proučitev možnosti za uvedbo in uvajanje naročene pridelave zelišč

UKREP 8: Celosten projekt proučitve možnosti za uvedbo in uvajanje naročene pridelave zelišč

- ⇒ Podrobna analiza povpraševanja in ponudbe zelišč za namene naročene pridelave za živilsko industrijo in neživilsko industrijo oz. galenske laboratorije
- ⇒ Tehnološka navodila za pridelavo zelišč in priporočila za obvladovanje bolezni in škodljivcev, ki upoštevajo GACP po smernicah EMA, za zelišča za katera obstaja interes za naročeno pridelavo

Nosilec: MKGP (CRP, PRP 2014 – 2020)

Rok: 2016 - 2020

Naročena pridelava zelišč za potrebe živilske in neživilske industrije je lahko v prihodnosti možna smer razvoja pridelave zelišč v Sloveniji, vendar le ob **izkazanem interesu s strani povpraševanja** in ob **partnerskem sodelovanju vseh deležnikov v verigi oskrbe**, kot obveznem predpogoju. Pobuda za uvajanje naročene pridelave mora biti izključno na strani deležnikov v verigi oskrbe z zelišči ter mora temeljiti na ustreznem tržnem povpraševanju in konkurenčnosti pridelave.

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

UKREP 9: Nakup specialnih strojev za pridelavo in spravilo pridelka, sušenje, predelavo, ureditev skladišč / hladilnic

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M4 Naložbe v kmetijska gospodarstva

Ukrep 4.1 Naložbe, ki izboljšujejo splošno učinkovitost kmetijskega gospodarstva

Ukrep 4.2 Naložbe, ki zadevajo predelavo, trženje in/ali razvoj kmetijskih proizvodov

Nosilec: MKGP

Rok: Javni razpisi v obdobju izvajanja PRP 2014 - 2020

Višina podpore znaša 30% priznane vrednosti naložbe, ki se lahko pod posebnimi pogoji poveča do največ 50%.

Trajnostna raba virov in sheme kakovosti

UKREP 10: Ekološko kmetovanje

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M11 Ekološko kmetovanje

Nosilci: MKGP

Rok: Letno ob oddaji zbirne vloge za ukrepe kmetijske politike v obdobju izvajanja PRP 2014 - 2020

Višina plačila na hektar znaša:

- EK in preusmeritev v EK (zelišča na prostem oz. v zavarovanem prostoru): 600 EUR/ha
- Ekološka pridelava semenskega materiala zelišč: 600 EUR/ha
- Pridelava semenskega materiala zelišč v preusmeritvi v EK: 800 EUR/ha

UKREPI ZA DOSEGO CILJEV

UKREP 11: Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M03 Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila

Ukrep 3.1 Novo sodelovanje kmetov v shemah kakovosti

Ukrep 3.2 Dejavnosti informiranja in promocije za proizvode, ki so zajeti v shemah kakovosti

Nosilec: MKGP

Rok: Javni razpisi v obdobju izvajanja PRP 2014 - 2020

Znesek podpore za Ukrep 3.1 je največ 3.000 EUR na KMG, znesek podpore za Ukrep 3.2 je največ 100.000 EUR na projekt.

Večnamenska vloga kmetijstva v povezavi s pridelavo zelišč

UKREP 12: Socialno podjetništvo in vključevanje ranljivih skupin

⇒ PRP 2014 – 2020, Ukrep M16 Sodelovanje, Ukrep M19 LEADER

Nosilec: MKGP

Rok: Javni razpisi v obdobju izvajanja PRP 2014 - 2020

HVALA ZA POZORNOST!

